

José Tolentino Mendonça

VERS UNA ESPIRITUALITAT
DELS SENTITS

Traducció del portuguès de
PERE COMELLAS CASANOVA

FRAGMENTA EDITORIAL

Títol original «Para uma espiritualidade do tempo presente», primer capítol del llibre *A mística do instante. O tempo e a promessa* (2014).

Publicat per FRAGMENTA EDITORIAL
Plaça del Nord, 4, pral. 1.^a
08024 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Collecció ASSAIG, 35
Consell assessor PERE LLUÍS FONT
FRANCESC-XAVIER MARÍN
JOSEP OTÓN
FRANCESC TORRALBA
AMADOR VEGA

Primera edició ABRIL DEL 2016
Producció editorial IGNASI MORETA
Producció gràfica INÈS CASTEL-BRANCO
Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, SA

© 2014 INSTITUTO MISSIONÁRIO FILHAS
DE SÃO PAULO – PAULINAS EDITORA
Rua Salgado Zenha, 11
2685-332 Prior Velho – Portugal
www.paulinas.pt
pel text

© 2016 PERE COMELLAS CASANOVA
per la traducció

© 2016 FRAGMENTA EDITORIAL, SL
per aquesta edició

Dipòsit legal B. 2.826-2016
ISBN 978-84-15518-28-0

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Amb el suport del Departament de Cultura

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDEX

Hi ha més espiritualitat en el cos	12
El cos és la llengua materna de Déu	14
La societat del cansament	17
Lluitar contra l'atròfia dels sentits	19
Des del sofriment	21
Des del dol	22
Des de l'empresonament de la vida per la rutina	24
Des de l'excés de comunicació	26
Redescobrir el tacte	28
Tornar al gust	31
Revisitar l'olfacte	33
Retornar a l'audició	36
Obrir la visió	38
Un projecte d'espiritualitat	40
Trobar una relació nova amb el temps	42
Descobrir-se estimat	45
Una mística amb els ulls oberts	47
El significat de mística	50
¿Només un o... o...?	52
Crec en la nuesa de la meua vida	55
El sagrament de l'instant	57
<i>Bibliografia</i>	61

És místic aquell o aquella
que no pot deixar de caminar.

MICHEL DE CERTEAU, *La fable mystique*

SI HAGUÉSSIM DE TROBAR un sinònim per a *espiritualitat* escolliríem, sense gaire risc d'equivocar-nos, *interioritat*. I interioritat sembla que és també la noció més afí a la idea de mística.

Tanca la porta dels sentits
i busca Déu en el més profund

proposava un dels exponents del pietisme del segle XVIII. La seva proposta representa molt bé el que podríem anomenar *mística de l'ànima*. ¿De què es tracta, al capdavant? De la consideració que el camí que ens porta a Déu és fonamentalment un exercici interior que implica relativitzar els sentits corporals o, fins i tot, renunciar-hi. Per abastar la divinitat, l'ànima s'ha de submergir en l'ànima mateixa. La divinitat s'oculta a les possibilitats del cos i de la seva gramàtica, i només es deixa

detectar pel radar de la profunditat més estricta. La divinitat és el misteri. La via cap a la divinitat passa per desvincular-se del món, del món habitual i quotidià, i retrobar en l'espai interior, aquest sí, la llar que estotja Déu religiosament.

En una obra que va tenir un gran impacte en l'imaginari cristià, i que duia l'emblemàtic títol de *La religió véritable*, sant Agustí deia: «No surtis fora de tu, retorna a tu mateix, perquè la veritat habita en l'home interior.» Cal reconèixer que gran part de la mística cristiana, des de la més antiga fins a la contemporània, ha glossat indefinidament aquest motiu, cosa que mostra fins a quin punt és oportuna una relectura d'aquest preciós patrimoni a la llum d'una antropologia més integradora. El gran sant Joan de la Creu, per exemple, a la segona meitat del segle XVI, explicava que «cuanto el alma va más a oscuras y vacía de sus operaciones naturales, va más segura». L'ascensió a la muntanya mística implicava adoptar com a programa aquesta «nit sensitiva»: buscar «l'espiritual i l'interior» i combatre «l'esperit de la imperfecció segons el sensual i l'exterior». I aquest model ha marcat i marca encara referents de la mística cristiana

més pròxims a nosaltres. En ple cor comercial de Louisville, ciutat de l'estat nord-americà de Kentucky, hi ha una placa que assenyalava que allà, l'any 1958, va tenir lloc la segona conversió del monjo trapenc Thomas Merton. En aquella època ja era mundialment conegut com a autor en el camp de l'espiritualitat. El volum que l'havia fet famós, precisament feia deu anys, havia sigut la seva autobiografia, *La muntanya dels set cercles*, on el paradigma de la fugida del món era completament present. Caminant llavors per Louisville, abraçant la marxa frenètica d'una multitud en aquell epicentre comercial, Merton va tenir la intuïció que al capdavant no hi havia cap diferència o separació entre ell i aquell poble perdut i assedegat. Es va sentir senzillament membre de la família humana, de la qual el mateix Fill de Déu va voler formar part. Naixia així una nova etapa de la seva espiritualitat, crítica en relació amb la primera. Thomas Merton comprenia que la mística només pot ser una experiència quotidiana, solidària i integradora.

Hi ha més espiritualitat en el cos

D'una banda l'excessiva internalització de l'experiència espiritual, i de l'altra el distanciament del cos i del món, en gran mesura continuen sent, tanmateix, característiques destacades de l'espiritualitat que es practica. El que és espiritual es considera superior al que vivim sensorialment. El que és espiritual es considera complex, precís i profund. El que és sensorial es veu com a epidèrmic i sempre una mica frívol. I hi ha una simptomàtica condició descarnada en la vivència del religiós, que es refugia voluntàriament en una representació de l'alteritat en relació amb el món, del qual es considera (s'ha considerat sempre) distant, per no dir aliè. En l'anomenada *mística de l'ànima*, l'Esperit diví és radicalment altre davant de l'instant present. I davant del destí històric i punyent de les criatures.

El realisme narratiu que la Bíblia adopta no deixa, però, de sorprendre, i això des del primer moment. De fet, en el nucli de la revelació bíblica no trobem les dissociacions que s'han tornat tan corrents entre ànima i cos, interior *versus* exterior, pràctica religiosa i vida comuna. Al centre hi ha

la vida, la vida que Déu estima perquè, com ensenya Jesús, Ell «no és Déu de morts, sinó de vius» (Lc 20,38). Com tampoc no hi trobem cap aversió envers el cos. Es llegeix en el relat del Gènesi:

Quan el Senyor-Déu va fer la terra i el cel no hi havia cap matoll ni havia nascut l'herba, perquè el Senyor-Déu encara no havia fet ploure, ni existia cap home que pogués conrear els camps. [...] Llavors el Senyor-Déu va modelar l'home amb pols de la terra. Li va infondre l'alè de vida, i l'home es convertí en un ésser viu.

Gn 2,4-7

¿Què és aquest «alè de vida»? És ni més ni menys que l'alè de Déu, el seu Esperit, que ara passa a estar actiu en cada vivent, percebut com a font mateixa de l'existència i codificat en els sentits i manifestacions vitals de la persona humana. Amb la creació (és a dir, des del principi dels principis) va quedar establerta una fascinant i indestructible aliança: la que uneix l'espiritualitat divina i la vitalitat terrestre. Doncs ¿on experimentarem millor, a partir d'ara, l'Esperit de Déu sinó a l'extrem de la carn feta vida? ¿On contactarem amb el seu alè sinó a partir del fang? ¿Com ens obrirem al seu intangible pas sinó a través dels sentits?